

گردشگری راهکاری برای متنوع سازی فرصتهای شغلی در فضاهای روستایی نمونه موردی: «بخش شهیون، شهرستان دزفول»

عصمت کرمی فر¹

خوزستان، دزفول، کیلومتر سه جاده صفی آباد، دانشگاه پیام نور واحد دزفول

Es.karamifar@yahoo.com

چکیده

در این مقاله ضمن بررسی پژوهشهای صورت گرفته در زمینه های مختلف گردشگری و گردشگری روستایی و نیز دیدگاه های موجود در زمینه ی ارتباط بین گردشگری و توسعه ی روستایی، از طریق مطالعات عمیق کتابخانه ای و نیز مصاحبه با کارشناسان بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و نیز سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و دیگر صاحب نظران به برشمردن تواناییهای اکولوژیکی و نیز تاریخی گردشگری در بخش شهیون یکی از بخشهای شهرستان دزفول پرداخته شده است. در ادامه با بررسی وضعیت اشتغال و حرکات جمعیتی در بخش مذکور با توجه به کمبود و عدم تنوع فرصتهای شغلی در روستاهای بخش شهیون و نیز مهاجر فرصتی اکثر این روستاها و از طرف دیگر وجود پتانسیلهای فراوان طبیعی و دیگر جاذبه های گردشگری، گسترش صنعت گردشگری به عنوان راهکاری برای متنوع سازی اشتغال در این بخش شناخته شده و در پایان به منظور توسعه گردشگری در بخش شهیون پیشنهادهای ارائه شده است.

واژگان کلیدی: گردشگری - روستا - تنوع - اشتغال - شهیون

---

¹ - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

شود. در این پژوهش با برشمردن تواناییهای گردشگری (اکولوژیکی و انسانی) روستاهای بخش شهیون از توابع شهرستان دزفول به بحث و نتیجه گیری در امکان سنجی این پتانسیل به منظور توسعه این روستاها پرداخته شده است.

ادبیات پژوهش

با گسترش گردشگری پژوهشها و نوشته های متعددی در این زمینه به رشته تحریر درآمده است. این پژوهشها جنبه های مختلف گردشگری از جمله گردشگری روستایی را مورد توجه قرار داده اند. من جمله دیان سودجیچ میگوید " گردشگری همان تاثیر انقلاب صنعتی را داشته است". آقای شمس الدینی در پژوهشی که در روستای فهلیان در زمینه گردشگری روستایی به عمل آورده اند چنین نتیجه گیری می کند که وجود قابلیت های فراوان گردشگری در این روستا در صورت مشارکت روستاییان و نیز مدیریت صحیح می تواند راهکاری مناسب برای توسعه این روستا باشد مشخص شده است. همچنین قنبری به نقش غیر قابل انکار گردشگری در احیا و توسعه مناطق روستایی تاکید داشته و اظهار می دارد که گردشگری می تواند در زمینه حفظ و یا تجدید منابع طبیعی و محیط زیست روستاها آثار مثبتی داشته باشد او با تاکید بر لزوم مدیریت صحیح در زمینه گردشگری در سطح روستاها به این نتیجه می رسد که مدیریت روستایی باید به گونه ای باشد که بتواند فواید حاصل از توسعه گردشگری را افزایش داده، زیانها و تاثیرات منفی آن را در مناطق روستایی تقلیل دهد. میرکتولی نیز با تحقیق در دهستان استرآباد جنوبی به این نتیجه رسید که توسعه گردشگری در حد زیادی توانسته موجبات توسعه و رونق صنایع دستی این منطقه را فراهم آورد. دکتر بخشی زاده در مقاله خود به بررسی تاثیر گردشگری در اشتغال روستایی پرداخت و چنین عنوان کرد که توسعه گردشگری زمینه توسعه و تنوع اشتغال روستایی را موجب میشود ولی باید اثرات منفی توریسم نیز مد نظر قرار گیرد. دکتر مهدی طالب در پژوهشی با عنوان " برنامه ریزی تعاملی گردشگری روستایی با رهیافت ارزیابی مشارکتی روستاییان " مشارکت روستاییان در مراحل مختلف برنامه ریزی برای توسعه گردشگری در محل بالاخص در زمینه سرمایه گذاری را ضروری دانسته اینگونه ادامه میدهد که گردشگری روستایی می تواند نقش موثری در رونق بخشیدن به جامعه و اقتصاد روستایی ایفا نموده و گام موثری در جهت توسعه پایدار روستایی باشد. ریچارد

در قرن بیستم با صنعتی شدن جوامع، حجم فعالیتهای گردشگری نیز افزایش یافت (شایان، 1389:95). گردشگری توانسته خود را به عنوان یکی از بزرگترین صنایع در دنیا معرفی نماید به طوری که درآمد حاصل از جهانگردی و گردشگری به همراه حمل و نقل و مسافران 17 درصد کل صادرات دنیا را تشکیل میدهد. (نویخت، 32-7، 1387). بسیاری افراد پیش بینی میکنند که تا سالهای اولیه هزاره سوم میلادی با ایجاد بیش از 585 میلیارد دلار درآمد ارزی و ایجاد 280 میلیون شغل، حرف اول را در اقتصاد جهان خواهد زد (حبیب پور و دیگران، 1382). انسانها در جستجوی آرامش و فرار از محیطهای پر هیاهوی شهری و نیز برخورداری بهتر از اوقات فراغت خویش به محیط خارج از شهرها روی آورده اند. صنعت گردشگری در کشور ما از ظرفیت بالایی برای رشد و توسعه برخوردار است. روستاهایی که به لحاظ اکولوژیکی و انسانی از قابلیت های مطلوب برای پذیرایی از بازدیدکنندگان خویش برخوردارند، در این زمینه میتوانند فضای مطلوبی را پدید آورند. روستاهای کشور در طول تاریخ برنامه ریزی به دلایل مختلف مورد بی مهری و عدم توجه کافی قرار گرفته اند، همین امر موجب ایجاد فضایی نه چندان مطلوب و بعضا غیر مطلوب جهت زندگی در این محیطها شده است. از کل جمعیت 70 میلیونی کشور در سال 1385، بیش از 22 میلیون نفر در نواحی روستایی ساکن هستند (مرکز آمار ایران، 1385). این جمعیت با مشکلات متعددی ناشی از توسعه نیافتگی و نیز جبر محل سکونت من جمله کمبود فرصتهای شغلی و نیز عدم تنوع شغلی مواجه هستند. گردشگری به عنوان سومین صنعت بزرگ دنیا علاوه بر اشتغال زایی، باعث تحصیل ارز، تامین آرامش، توزیع عادلانه ثروت و نیز تبادل فرهنگها می شود. با ورود هر گردشگر زمینه اشتغال 3 تا 5 نفر فراهم می شود (بعقوب زاده، 1389). با توجه به قابلیت های صنعت گردشگری در این موارد میتوان اذعان نمود که این صنعت توانایی فراهم آوردن زمینه های توسعه را دارا است. بسیاری از روستاهای کشور از تواناییهای اکولوژیکی و نیز انسانی در جذب توریست برخوردار هستند و می توان امیدوار بود که با جذب گردشگران زمینه توسعه همه جانبه روستاها فراهم

دارد. از یک جهت برای محیط های روستایی و پیرامون آنها که این فرصت را مهیا می کند تا گردشگران، فارغ از هیاهوی شهری و فناوری در بطن سنتی روستا، زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو، اقتصاد روستایی وابسته به زمین می تواند راه های تنفس دیگری را تجربه کند (جوان، 1382، 136). این گردشگری در حقیقت زیر شاخه گردشگری خارجی و داخلی است که در آن گردشگران می توانند از فضای روستا، آرامش و پاکی آن بهره گیرند و با شیوه زندگی روستایی و تولید محصولات کشاورزی و دامی آشنا شده و از هنر روستاییان به صورت موسیقی، رقصهای سنتی و یا به صورت صنایع دستی بهره مند شوند (فریار، 20، 1389). همچنین گردشگری روستایی به کلیه فعالیتهای و خدماتی که به وسیله کشاورزان، مردم و دولت ها برای تفریح، استراحت و جذب توریست و نیز فعالیتهایی که به وسیله گردشگران در نواحی روستایی صورت می گیرد، گفته می شود. (شمس الدینی، 1389، 97).

1.2. بررسی دیدگاه ها

در زمینه ارتباط بین گردشگری و توسعه روستایی سه دیدگاه مطرح شده است دیدگاه اول، گردشگری را به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی بکار می گیرد. این دیدگاه با توجه به روند راهبردی جدید برای احیاء نواحی روستایی از طریق ایجاد فعالیتهای مکمل و یا متحول نمودن این نواحی با توجه به منابع طبیعی و انسانی آنها دارد و تنها راه احیا مجدد این روستاها را ارائه برنامه هایی میدانند که بتوانند هم از منابع طبیعی و انسانی آنها بهره ببرند و هم باعث ایجاد درآمد و افزایش رفاه ساکنان نواحی روستایی گردند. در دیدگاه دوم، گردشگری به عنوان سیاستی برای باز ساخت سکونتگاههای روستایی مورد توجه قرار می گیرد. طرفداران این دیدگاه معتقدند که می توان از اتکا بیش از حد تولیدکنندگان روستایی به کشاورزان کاست و آنها را در فرصتهای اقتصادی جدیدی مشارکت داد. در کشورهای اروپای شرقی بر این دیدگاه یعنی توسعه گردشگری به عنوان ابزاری برای بازسازی مجدد روستاها پس از فروپاشی کشاورزی تاکید شده است. در دیدگاه سوم، گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه ی پایدار و حفاظت از منابع طبیعی مطرح است. این دیدگاه خواهان رشد بلند مدت گردشگری بدون اثرات مخرب بر زیست بو مه های طبیعی است (بخشی زاده، 1389، 43). البته گردشگری روستایی راه حل کلی برای همه دردها و مسائل و مشکلات نواحی روستایی نیست اما یکی از شیوه هایی است که ممکن است آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و می تواند به کند

شارپلی در کتاب خود با عنوان گردشگری روستایی ضمن پرداختن به مفهوم گردشگری روستایی بر لزوم برنامه ریزی و مدیریت قابل اجرا در گردشگری روستایی تاکید کرده و می گوید که گردشگری نقش مهمی در احیا و تنوع اقتصاد جوامع روستایی ایفا میکند. دکتر رضوانی در پژوهشی که در نواحی روستایی شمال تهران به عمل آورده اند می گوید: به دلیل فقدان برنامه ریزی و ضعف مدیریت، از فرصتهای موجود این ناحیه در زمینه گردشگری برای تامین نیازهای فراغتی شهروندان تهران از یک طرف و نیز تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی به درستی استفاده نشده و در مقابل تهدیدهای مرتبط با گردشگری در این ناحیه تحقق یافته است در نتیجه برنامه ریزی و مدیریت موثر فعالیتهای گردشگری ضروری می باشد. دکتر رحمانی با تاکید بر نگرشی آمایشی در برنامه ریزی در پژوهشی با عنوان " آمایش سرزمین و توسعه پایدار روستایی با رویکرد گردشگری " بیان می کند که تنوع اکولوژیکی و انسانی در محیطهای روستایی با کاربری رویکرد گردشگری در برنامه ریزی و استراتژیهای آن تناسب دارد و در این راستا در آینده این رویکرد می تواند توسعه همه جانبه با حفظ خصوصیات طبیعی و نگهداری گروه های انسانی در روستاها به بار آورد و از گرایشها و حرکتها به سمت شهرها کاسته و نیز با توزیع مشاغل و ثبت فعالیتهای در روستاها از شکاف درآمدی میان شهر و روستا بکاهد. دکتر مافی در تحلیلی بر گردشگری پیرامون کلان شهرها با مطالعه موردی بر روی کلان شهر مشهد چنین نتیجه می گیرد که توسعه گردشگری روستایی پیرامون کلان شهر مشهد می تواند در فرایند برنامه ریزی منطقه ای به عنوان ابزاری برای ترویج اشتغال محلی و بهبود کیفیت عمومی زندگی و بالا بردن سطح رفاه اقتصادی منطقه مفید واقع شود. یزدانی زنگنه در "راهبردهای توسعه پایدار اشتغال در بخش گردشگری روستایی" بیان می کند که با برنامه ریزی مناسب و شناسایی مزیتها و محدودیتهای گردشگری می تواند نقش موثری در توسعه مناطق ایفا نموده و زمینه اشتغال زایی در روستا را ایجاد کند. البته پژوهشها و کتابهای نوشته شده در این زمینه محدود به عناوین بیان شده نبوده و در این مجال نیز نمی گنجد

مبانی نظری پژوهش

1.1. مفهوم گردشگری روستایی

در مورد مفهوم گردشگری روستایی تعاریف متعددی بیان شده. گردشگری روستایی را می توان از دو جهت مورد توجه قرار

شدن روند تخلیه روستا و کاهش مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند (افتخاری، 1381، 28).

فراوانی به لحاظ اکولوژیکی و تاریخی برای جذب گردشگر می باشند. جاذبه های گردشگری در این بخش شامل: جاذبه های طبیعی، جاذبه های تاریخی و فرهنگی و دیگر جاذبه ها

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله توصیفی - تحلیلی با استفاده از مطالعات کتابخانه ای مبتنی بر استفاده از اسناد و مدارک و نیز مطالعه مقالات و کتابهای موجود در زمینه گردشگری و بالاخص گردشگری روستایی است. همچنین با توجه به مستند نبودن بسیاری از اطلاعات در منطقه مورد مطالعه به منظور تکمیل روش کتابخانه ای، از مصاحبه با صاحب نظران و کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، بخشدار بخش تحت مطالعه، کارشناسان بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، کارشناسان موسسه دزفول شناسی و اعضای انجمن دوستداران دزفول استفاده شده است. سپس ضمن تعریف و توضیح مفهوم گردشگری روستایی و توجه به اثرات آن بر جامعه روستایی، به بررسی و تحلیل این اثرات در منطقه مورد مطالعه پرداخته شده است.

معرفی منطقه

بخش شهیون واقع در شمال شهرستان دزفول منطقه ای کوهستانی تا پاپکوهی است. این بخش تا سال 1388 از توابع بخش سردشت به حساب می آمد اما در اواخر سال 1389 به یک بخش مستقل تبدیل شد.² بخش شهیون دارای 5 دهستان، 296 روستا و 11044 نفر جمعیت روستایی می باشد (مرکز آمار ایران، 1385).

نقشه شماره (1) نقشه شهرستان و بخش شهیون

اغلب روستاهای واقع در این بخش دارای پتانسیلهای

جاذبه های گردشگری بخش شهیون

جاذبه های طبیعی

این جاذبه ها شامل رودخانه های فصلی و دائمی، جنگلها، آبشارها، دریاچه ها و غارها می باشند. جنگلهای واقع در بخش شهیون مانند جنگل "دیونی" و جنگلهای "سگریون" عمدتاً جزو جامعه جنگلی بلوط هستند. این جنگلها با ایجاد فضایی آرام بخش پتانسیلی بسیار خوب برای جذب گردشگران میباشند. رودخانه های فصلی همانند رودخانه سرسرداب و نیز رودخانه -های دائمی چون رودخانه سزار، گوراب و دیونی از جمله رودخانه های این بخش هستند. از طرف دیگر رویش نرگسهای وحشی در روستای نورآباد چشم هر بیننده ای را می نوازد. کوه برفگیر "سالن"، لنگر کوه، قله "قلعه شاداب" و نیز کوه اسفندیاری از مکانهای بسیار مناسب برای کوهنوردی هستند. بخش شهیون به برکت کوهپایه ای بودن از وجود آبشارهای متعددی از جمله آبشارهای پیر بانگو، دیونی، سگریون، نورآباد و نیز بزرگترین آبشار خاورمیانه یعنی آبشار "شوی"³ برخوردار است.⁴ آبشار شوی با ارتفاع 85 متر و عرض 70 متر در ایران بی نظیر است. این آبشار در 32 درجه و 47 دقیقه عرض شمالی و 48 درجه و 49 دقیقه طول شرقی و در کنار روستای شوی قرار داشته و فاصله هوایی آن تا شهر دزفول 60 کیلومتر می باشد. در تمام مسیر این آبشار جاذبه های طبیعی فراوانی چون دره سرتنگ که پوشیده از درختان بلوط بوده و نیز 3 آبشار دیگر با اندازه-هایی کوچکتر فضایی مفرح را برای گردشگران می آفریند.

³ - shevi

⁴ - غلامحسین حسن پور رییس انجمن کوهنوردی شهرستان دزفول

² - قارم "بخشدار بخش شهیون"

جاذبه های تاریخی و فرهنگی

روستای لیوس⁷

این روستا از توابع دهستان سید ولی الدین واقع در بخش شهیون است. از آنجایی که مصالح ساختمانی بکار رفته در مسکن روستایی عمدتاً تابعی از شرایط و مصالح موجود در محیط است، کوهستانی بودن منطقه باعث شده تا اهالی این روستا در یک معماری کم نظیر (از جمله استفاده از ستونهای ساختمان به عنوان انبار گندم) از سنگهای آهکی موجود در محل برای ساخت مسکن استفاده کنند. بافت کنونی این روستا سابقه ای بیش از 700 سال دارد، به دلیل اینکه در برخی از این روستا کتیبه ای مبنی بر آن تاریخ وجود دارد (مانند منزل حیدر عباسی) البته وجود آسیاب هایی با قدمت دوره ساسانی، پیشینه این منطقه را به دوره جنگ ایران و روم می برد. (آذرکیش، اداره میراث فرهنگی و گردشگری)⁸.

بقاع متبرکه

گاهی دلیل اصلی برای بازدید از یک محل انگیزه های معنوی است. بقاع متبرکه بدین لحاظ مکانهایی مناسب جهت جذب گردشگر می باشند. تعدادی از این بقاع در بخش شهیون واقع شده اند. من جمله بقعه عارف شیخ ابراهیم معروف به "پیر بانگ گو" که در 40 کیلومتری شمال شهرستان دزفول و بعد از روستای حسن آقا در دامنه کوه "سگریون" واقع شده است. این منطقه مکانی زیبا و مناسب برای کوهپیمایی است و گردشگران زیادی برای استفاده از طبیعت زیبای آن به این منطقه می آیند. از جمله پوشش های گیاهی این منطقه نیز می توان به درخت بلوط و نیز بوته های بادام اشاره کرد⁹. بقعه متبرکه امامزاده احمدظظ معروف به "پیر چول" از جمله بقاع مورد احترام قوم بختیاری و بسیاری از اقوام دیگر است و هر ساله افراد زیادی برای زیارت و نیز شفای بیماران به این مکان روی می آورند. این بقعه در مسیر آبشار "شوی" قرار دارد، وجود امکانات بهداشتی و فضای مناسب و باز جهت استراحت باعث شده گردشگرانی که قصد عزیمت به آبشار را دارند از این مکان دیدن کنند.

تصویر شماره (1) آبشارهای واقع در مسیر آبشار شوی⁵

تصویر شماره (2) آبشار شوی⁶

دریاچه دز

سد دز بلندترین سد خاوری میانه طی سالهای 1341-1338 بر روی رودخانه دز به منظور آبیاری بیش از یک میلیون و هشتصد هزار کیلومتر از زمینهای قابل کشت و زرع و نیز تامین برق منطقه ساخته شد. دریاچه ایجاد شده در پشت سد حاصل از تجمع آب رودخانه "دز" در نزدیکی روستای پامنار قرار دارد. در میان این دریاچه، جزیره ای کوچک واقع شده که منظره ای بسیار زیبا به آن بخشیده است. دریاچه دز مکانی بسیار مناسب برای انواع تفریحات آبی مانند شنا، قایقرانی، اسکی روی آب و نیز ماهیگیری است. البته دریاچه "کبود" نیز از مناطق دیدنی شهیون محسوب می شود.

⁷ - leyves

⁸ - dezfulfarda.ir

⁹ - drzfulcity.ir

⁵ - عکس از محمد آذرکیش اردیبهشت 1389

⁶ - عکس از محمد آذرکیش اردیبهشت 1389

جاذبه های دیگر

فسیل تریلوبیت¹⁰

دیم انجام می شود (جهاد کشاورزی شهرستان دزفول) به همین دلیل راندمان تولید و به دنبال آن درآمد حاصله در سطح پایینی قرار دارد به طوری که در برخی طرحهای هادی تهیه شده برای روستاهای این بخش، من جمله روستای پامنار که از روستاهای هدف گردشگری است، دیم بودن زراعت و در نتیجه پایین بودن راندمان تولید از جمله مشکلات روستا عنوان شده است (طرح هادی روستای پامنار، 1387). از طرف دیگر دسترسی به آب کشاورزی در اغلب روستاها با مشکل مواجه است. همچنین دامداری به صورت سنتی انجام می شود که همین امر موجب پایین آمدن راندمان تولید شده و ارزش افزوده چندانی را به دنبال ندارد (طرح هادی روستای باغچه بان).

در بررسیهای صورت گرفته در زمینه تحولات جمعیتی منطقه، مشخص شد که بسیاری از روستاها طی سالهای 85-75 دچار سیر نزولی جمعیت شده اند. البته تعدادی از روستاها از جمله روستای پامنار، بیشه بزان، ماشکار و تعدادی روستاهای دیگر دارای سیر صعودی جمعیت بوده اند (سرشماری سال 1385، شناسنامه آبادیها شهرستان دزفول، طرح هادی روستاهای بخش تحت مطالعه) که با توجه به نبود زمینه مناسب جهت اشتغال جوانان در این روستاها (طرح هادی روستای پامنار، 8، 1387) از جمله دلایل این افزایش جمعیت: 1- ساخت خانه های دوم توسط اهالی شهرستان دزفول در روستاها به منظور گردش و تفریح که در نتیجه باعث شده تا در آمارگیری جزو خانوارهای روستا شمرده شوند²¹³ - یکجا نشین شدن تعداد زیادی از عشایر که خویشاوندان ساکنان روستا نیز هستند. طرحهای هادی انجام شده در روستاهای بخش شهیون). همین مساله گویای کاهش تعداد جمعیت و مهاجرتی این روستاها می باشد. راههای دسترسی به این روستاها عمدتاً محدود به راههای شوسه (شن و ماسه) است البته گسترش راههای آسفالت جزء اولویتهای برنامه های بنیاد مسکن انقلاب اسلامی می باشد. (پاورقی شماره 15)

نتیجه گیری و پیشنهاد

علی رغم اینکه طی 20 سال اخیر به بخش کشاورزی توجه زیادی شده است، این بخش سالانه کمتر از 20 هزار شغل ایجاد کرده است. این امر بیانگر آن است که توان اشتغالزایی بخش

تریلوبیت جانوری بی مهره است که در دوران پالئوزویک می زیسته و در اواخر این دوران نسلش از بین رفته است. تریلوبیتها بیشتر در آبهای کم عمق و در بستر دریا زندگی میکردند (صداقت و دیگران، 1388، 104). یکی از بزرگترین فسیلهای این جانور در دامنه "لنگر کوه" مشرف به روستای لیوس قرار دارد. فسیل مذکور حدود 75 تا 95 سانتی متر طول داشته و دارای 14 جفت بازو به ضخامت حدود 4 سانتی متر است (بدخشان، 1389، 68-69). این فسیل از روزگاران کهن حکایتها دارد در نتیجه از جذابیت بالایی برای دانشمندان و دانشجویان زمین شناسی، اقیانوس شناسان، جغرافیدانان و دیگر علاقه مندان برخوردار است.

بررسی وضعیت اشتغال و حرکات جمعیت در بخش شهیون

متأسفانه با وجود پتانسیلهای فراوان برای جذب گردشگر در بخش شهیون، هنوز هیچ گونه طرحی به منظور توسعه گردشگری در این بخش انجام نگرفته و تنها اقدام صورت گرفته به نصب تابلو و ذکر نام روستاهای گردشگری ختم شده است. البته طبق گفته کارشناسان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری شهرستان دزفول " برای توسعه گردشگری در روستای پامنار طرحی در دست مطالعه است که تنها حدود 20 درصد از مراحل مطالعاتی آن انجام گرفته"¹¹.

اکثر روستاییان منطقه به کشاورزی، دامداری و تا حدودی صنایع دستی اشتغال دارند¹². و البته از میان سه بخش اصلی اقتصاد، بخش کشاورزی در اکثر روستاها با بیش از 60 درصد بیشترین سهم اشتغال روستاییان را به خود اختصاص داده است (طرح هادی روستاهای بخش شهیون). بخش شهیون به دلیل کوهستانی و پایکوهی بودن، دارای خاکهایی کم عمق و نیمه عمیق با بافت سنگین و در بسیاری موارد از جنس سنی و رسی است در نتیجه این خاکها قابلیت ضعیفی برای کشاورزی دارند. در اکثر روستاهای این بخش کشاورزی کاملاً به صورت

10 - trilobus

11 - پورنوروز کارشناس ارشد سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

12 - قارم بخشدار شهیون

13 - پایی زاده مسول امور زمین و صدور پروانه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

شهرستان دزفول

کشاورزی فوق العاده اندک است. همچنین در وضعیت فعلی کشور مشاغل موجود در این بخش اشباع هستند به همین دلیل در برنامه ریزی به منظور افزایش اشتغال، بخشهایی باید بیشتر مورد توجه قرار گیرند که کشتش تولید اشتغال آنها بالاست (جوان، 1380، 273-277). کشاورزی دیگر صنعت اصلی نیست، بلکه نواحی روستایی به طور فزاینده ای محل تفریح محسوب می شوند (یونی فیس، 1380، 55). گردشگری روستایی منبع مهم ایجاد درآمد برای جوامع روستایی است. در کارهایی که با گردشگری مرتبط هستند مثل آماده کردن اتاق برای گردشگران، تهیه غذا، خرده فروشی، حمل و نقل و ایجاد سرگرمی، شغل‌های جدیدی به وجود می آیند (شارپلی، 1380، 41). چنانکه گذشت، بخش شهیون دارای پتانسیلهایی قوی برای توسعه گردشگری و استفاده از این فرصت به منظور ایجاد تنوع در ساختار اشتغال روستا و به دنبال آن حفظ جمعیت و نیز توسعه روستا است. چرا که می توان " از گردشگری به عنوان یک کارگشا برای بهبود خدمات عمومی، زیربنایی و حمل و نقل در نواحی روستایی استفاده کرد (رضوانی، 1384). علت اصلی مهاجرت‌های روستا- شهری وجود تنگناهای اقتصادی است (مهدوی، 1381، 212). این تنگناها به دلیل کمبود فرصتهای شغلی و نیز پاسخگو نبودن مشاغل موجود در محیط روستا است. با این توصیفات توسعه گردشگری روستایی با عنوان فرصتی مناسب می تواند راهی برای افزایش درآمد، ایجاد اشتغال و کاهش مهاجرت روستاییان در بخش مذکور باشد. فعالیتهای اشتغالزای بخش گردشگری، راهکاری جهت حل معضل بیکاری در نواحی روستایی و تسهیل روند توسعه روستایی است. (یزدانی زنگنه، 1388، 106). به منظور گسترش صنعت گردشگری توجه به عوامل ذیل می تواند راهگشا باشد:

ایجاد بازار منسجم به منظور فروش صنایع دستی و دیگر محصولات محلی روستاییان ، ایجاد امکانات مناسب حمل و نقل و ساخت جاده های آسفالته، تامین پارکینگ مناسب، در بسیاری موارد دیده شده که روستاییان نسبت به گردشگران نظر مساعدی ندارند در نتیجه جلب مشارکت روستاییان مثلا به عنوان راهنمای تورهای گردشگری با توجه به آشنایی روستاییان با محل زندگی خود میتواند راهی برای گسترش و جلب مشارکت آنان باشد. تامین وسایل و مایحتاج گردشگران من جمله چادر، خوراک و... توسط اهالی روستا که در نتیجه به ایجاد اشتغال برای آنان می انجامد، تهیه نقشه های سیاحتی توسط سازمانهای مربوط از جمله سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، تبلیغات از طریق پوستر، سایتهای اینترنتی، اطلاع رسانی در نشریات، تامین

امکانات اولیه پزشکی و بهداشتی در منطقه برای گردشگران، حتی آموزش کمکهای اولیه به روستاییان تا بتوانند به عنوان امدادگر در محل به کار مشغول شوند. تامین امکانات اقامتی برای گردشگران به صورت اجاره خانه یا اتاق از طرف اهالی روستا.

منابع و ماخذ

- 1- اطلاعات و آمار جهاد کشاورزی شهرستان دزفول 1389
- 2- افتخاری، قادری، رکن الدین، اسماعیل، نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوبهای نظری)، مدرس، دوره 6 شماره 2 تابستان 1381
- 3- آذرکیش، محمد، اداره میراث فرهنگی و گردشگری قابل دسترسی در سایت dezfulfarda.ir
- 4- بخشی زاده، حسن، گردشگری روستایی و اشتغال، ماهنامه دهیاری ها، شماره 30، دوشنبه 13 دی 1389
- 5- بدخشان، حسن پور، مرتضی، غلامحسین، جاذبه های گردشگری طبیعی شمال دزفول، همگرا، 1389
- 6- جوان، جعفر، جغرافیای جمعیت ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، 1380
- 7- جوان، جعفر، گردشگری روستایی و توسعه، مجموعه مقالات بررسی سیاستها و برنامه های توسعه جهانگردی در کشور، دانشگاه علامه طباطبایی، 1382
- 8- حبیب پور، گنجی، عنبری، کرم، احمد، موسی، تعاونی های گردشگری، پدیده ای نوین در توسعه صنعت توریسم (مطالعه موردی: استان مازندران)، تعاون، شماره 142، تیر 1382
- 9- رضوانی، صفایی، محمدرضا، جواد، گردشگری خانه های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مورد: نواحی روستایی شمال تهران) ، پژوهشهای جغرافیایی، شماره 54، زمستان 1384
- 10- شایان، سیاوش، و دیگران ، جغرافیا سال دوم آموزش متوسطه، شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران؛ 1389
- 11- شمس الدینی، علی، راهکارهای سازنده برای توسعه روستایی نمونه موردی: روستای فهلیان، مسکن و محیط روستا، شماره 131، پاییز 1389
- 12- صداقت، محمود و دیگران، علوم زمین، شرکت چاپ و نشر کتابهای درسی ایران، 1388

- 13- طرح تعیین محدوده روستای حسن آقا، شرکت مهندسیین مشاور معماری و شهرسازی نقش پارس ، 1388
- 14- طرح تعیین محدوده روستای رزگه، شرکت مهندسیین مشاور معماری و شهرسازی نقش پارس ، 1388
- 15- طرح هادی روستای "بیشه بزاق"، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان خوزستان، مشاور: جاوید عبادی، 1386
- 16- طرح هادی روستای پامنار، مهندسیین مشاور مادشهر، 1387
- 17- فریار، فریدون، گردشگری روستایی در ایران فرصتی برای بازاریابی صادراتی، ماهنامه دام، کشت و صنعت، شماره 127، مهر 1389
- 18- گروه نقشه و GIS سازمان مدیریت و برنامه ریزی استانداری استان خوزستان
- 19- گزارش طرح هادی روستای اسلام آباد پا قلعه، مهندسیین مشاور مادشهر، تابستان 1389
- 20- گزارش طرح هادی روستای باغچه بان ، مهندسیین مشاور مادشهر، اسفند 1387
- 21- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن 1385
- 22- مهدوی، مسعود، مقدمه ای بر جغرافیای روستایی ایران؛ جلد اول: شناخت مسائل جغرافیایی روستاها، انتشارات سمت، 1381
- 23- نوبخت، پیروز، محمدباقر، الهام، توسعه صنعت گردشگری در ایران؛ موانع و راهکارها، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی - دفتر گسترش تولید علم؛ 1387
- 24- یزدانی زنگنه، مریم و دیگران، راهبردهای توسعه پایدار اشتغال در بخش گردشگری روستایی، ماهنامه کار و جامعه، شماره 109، تیر 1388
- 25- یعقوب زاده، گردشگری ثروت پنهان، مقالات ارسالی به سایت آفتاب، 1389. aftabir.com
- 26- یونی فیس، پریسیلا، مدیریت گردشگری فرهنگی، دفتر پژوهشهای فرهنگی، 1380